

Jan Brdička

Ženy, filmy, cigára...

Jiří
BARTOŠKA

Jan Brdička

Jiří
BARTOŠKA

Ženy, filmy, cigára...

Jan Brdička

Jiří
BARTOŠKA

Ženy, filmy, cigára...

© Jan Brdička, 2013

Editor © Josef Pepson Snětivý, 2013

Photographs © ČTK/ Ivan Babej, Zuzana Humpálová,
Karel Kouba, Stanislav Peška, Jan Sokol, Veronika Šimková,
Roman Vondrouš; Ateliéry Bonton Zlín/ Karel Ješátko,
Jiří Kučera, Miroslav Mirvald, Miloš Schmiedberger,
Vladimír Souček, Karel Šebík

Cover & Layout © Nakladatelství ČAS, Petra Venclová, 2013

© Nakladatelství ČAS, www.nakladatelstvicas.cz, 2013

ISBN 978-80-7475-017-5

O pochybách a zásadách

Pojďme od té slávy ale zase zpátky k Jiřímu Bartoškovi jako k obyčejnému člověku, kterým se bez-
tak při své pokoře a skromnosti cítí být především,
za kterého se považuje. Kdyby tomu bylo jinak, asi
by na otázku, jestli je sám se sebou spokojený, nikdy
neodpověděl takhle pochybovačně:

„Cím jsem starší, tím častěji mám pocit, že mě
moje práce neuspokojuje. Někdy mě dokonce urá-
ží, že dělám to, co dělám. Ani ne tak v divadle, ale
dost často ve filmu a v televizi. Napadá mě, že to
není práce pro mužského a že bych měl dělat něco
úplně jiného, serióznějšího. Jak říkám, je to zřejmě
problém určitého věku a možná že v tom je i jedna
z příčin, proč někteří herci začínají režirovat.“

Možná se na jeho odpovědi skutečně podepsal
do jisté míry i věk. Jenže pokud ano, nejspíše v tro-
chu jiném smyslu, než jak to působí. Jiří Bartoška
takhle odpověděl, když mu bylo dvaadváct. Žádný
stařík tedy určitě nebyl, spíše na něj dolehla chvilko-
vá slabost nebo pověstná krize středního věku, jak
se říká. Mimochodem, abychom byli úplně upřímní
– svou roli nepochybně sehrál i fakt, že se tehdy psal
rok 1989, kdy na všechny lidi (a tím spíš na umělce,
kteří často bývají senzitivnější než ostatní, mají to

přece v popisu práce) jistě doléhala vypjatá atmosféra „předrevolučního“ Československa. Ztrátu zájmu o svou profesi a určitou zahořklost lze koneckonců vypočítat i z jeho jiného výroku, který na adresu své práce na jedné z postav pronesl v témže roce. Opět šlo o již zmiňovanou postavu Adama ve filmu Adam a Eva, natočeném podle novely Jana Kozáka. V souvislosti s rolí Adama o sobě tehdy Bartoška až překvapivě vulgárně prohlásil:

„Byl to špatný, ale z mé strany jediný úlet takového kalibru. Lejno na patě, co se pak táhne celý život. Vezmete-li si ale kteroukoliv inscenaci, bylo by to stejně jedno.“

Také Jiří Bartoška se tedy v životě dostává do situací, kdy si sám sebou není úplně jistý, prožívá momenty, kdy o sobě nebo o něčem, co se týká jeho života, pochybuje. To si ale neprotiřečí s tím, že je to pořád člověk, který uznává jisté hodnoty a názory a za těmi si pevně stojí – mezi ty klíčové patří třeba jeho pohled na fungování rodiny, na které podle všeho lpí.

„Neuznávám názor, že rodinu zabezpečí žena. Považuji to za zločin na chlapovi i na ženě. Zabezpečit rodinu je úkolem každého chlapa!“

Odkládat založení rodiny a utíkat před oltářem kvůli profesi, aby ho rodina příliš nevytížila, či spíš

dokonce nepřetížila, a on si kvůli tomu „nezavřel vrátka“ k dalším rolím, to by ho také asi nikdy napadlo.

„Probůh, to ne! To mi absolutně nepřišlo na rozum! Když nad tím začnete uvažovat, tak to nedopadne dobře. Tyhle věci jsou spontánní, u těch nelze uvažovat nad jejich klady či zápory. To asi zvažují ženské kvůli dětem. Ty, když mají pocit, že ‚jedou‘, čili jdou z role do role, a najednou vidí, že by je na dva roky čekalo přerušení práce, mohou zvažovat otázku, jak je ten kolotoč po delším přerušení přijme, ale u mužských se takové úvahy nevyskytují.“

Také v tomto ohledu měl, dá se říct, štěstí. Na rozdíl od mnohých herců, kteří si našli svůj protějšek mezi kolegyněmi, se totiž oženil s archeoložkou. Nic takového, o čem Bartoška mluví, tedy ve svém soukromém životě řešit nemusel. A přestože se archeologie, obor jeho manželky, může zdát na první pohled herectví na míle vzdálená, nachází docela sympatickou podobnost, když říká:

„Já mám dojem, že herectví je vlastně dolování lidských archetypů, takže i když máme rozdílné profese, ve skutečnosti mají k sobě velice blízko.“

Kromě toho, že si nenašel manželku ve stejném oboru, je svým způsobem „výjimečný“, i pokud jde o přístup k dětem. Na rozdíl od řady jiných her-

ců se jim totiž zřejmě nikdy nesnažil „prošlapávat cestičku“ k divadlu, nepokoušel se z nich dělat své následovníky. Může se to zdát trochu zvláštní a neobvyklé. Vždyť ve většině rodin, kde se alespoň jeden z rodičů herectví věnuje, se od dětí, jakmile malinko povyrostou, doslechneme, jak byly odmalička zvyklé vykukovat někde za oponou, čekat na rodiče v herecké šatně, potají si zkoušet odložené kostýmy... Také je slyšíte vyprávět vzpomínky na to, jak je vlastně vychovávala maskérka nebo kostymérka, která se pro ně stala chůvou či druhou maminkou.

Proč tomu bylo u Bartošků jinak? Především asi proto, že na to v dětství nebyl zvyklý ani on sám (jeho rodiče se herecké profesi nevěnovali), tudíž ani neměl tendence vychovávat v podobném duchu děti. Ty jeho proto nechodily takříkajíc „nasávat“ mimořádnou atmosféru divadla zadním vchodem, ale fungovaly jako všichni ostatní diváci. Žádná velká privilegia se zkrátka u Bartošků nekonala, nebo alespoň ne v tomto směru. A sám to ještě potvrzuje slovy:

„U dcery se mi podařilo – což považuji za záslužné – dosáhnout toho, že si na divadlo a herectví vytvořila objektivní názor. Nikdy jsem ji nevodil do divadla zezadu, vždycky chodila předním vchodem jako ostatní diváci. Má to svůj význam, protože když člověk přivede dítě do divadla zadním vchodem, tak

na něj vše zapůsobí velice jednoduše, jeho pohled je zkreslený. Vidí klobouky s peřím, cítí vůni, vidí, že se lidé smějí a jsou kamarádští, takže může získat dojem, mylný dojem, že tohle je to nejideálnější, co může existovat. Nevidí už práci, kterou tato profese přináší. Takhle se obyčejně z hereckých dětí stávají herci. A mnohdy i nešťastní herci, protože žijí ve stínu rodičů a rozhodně to nemají lehké.“

Za jeho výchovným přístupem tedy opět stála určitá myšlenka a přesvědčení. Ostatně sklony k filozofování a k přemýšlení nad životem úplně srší i z jeho oblíbeného přirovnání, které si od neznámého klasika rád vypůjčuje: „Život je jeviště a lidé jsou herci.“ Podle něj totiž každý člověk v životě občas něco hraje. Každodenním drobným lžím, nepřesnostem, „přibarvování si“ událostí ve vlastním vyprávění, tomu se žádný člověk nevyhne. Mnozí lžou záměrně, někteří dokonce zákeřně, jiní se zase neobejdou bez takzvaných milosrdných lží a někteří lžou vyloženě nevědomky. Třeba někomu vyprávějí své zážitky z dětství, a protože už si je nepamatují příliš přesně, v podstatě fabulují, některé situace si pak spíše domýšlejí.

Jiří Bartoška o tom míní:

„Herectví je v podstatě rozvíjení dětské fantazie a her na vyšší úrovni, proto se herec do dětských

let ustavičně vrací. Mám dojem, že zážitky z dětství, z rodiny, zůstávají v člověku zakódované do konce života. Vezměte si například oheň a vodu. Člověk si to ani neuvědomuje, ale stále ho přitahují, jsou v něm odjakživa zakódované, protože to byly první dvě věci, které lidstvo poznalo. Oheň a voda jsou neměnné kategorie tak jako dětství, které už nezměníte ani nevymažete. Jednotlivé zážitky se v dospělosti dostanou do rozličných životních situací.“

Čím je člověk starší, tím víc si podle něj uvědomuje, jak je důležité to, co mu dali jeho vlastní rodiče, jak ho vychovali. Jejich úloha začne člověku logicky většinou nejvíc docházet v období, kdy vychovává své vlastní děti.

Vedle rodiny staví na nejvyšší příčky toho, co je pro něj v životě důležité, také zdraví a čas. A záměrně se zmiňuje o obojím najednou, protože podle něj jedno s druhým souvisí, patří k sobě:

„Zdraví vám dovolí vyplnit čas ideálně,“ tvrdí.

Existuje ale naopak něco, na co třeba ještě nikdy čas neměl, anebo si ho na to už ani udělat nemůže – a dnes ho to mrzí?

„Chtěl jsem si zahrát s panem Hrušínským na divadle, protože jsem s ním vždycky jen točil. A film, to je něco jiného. Většinu osobností našeho herectví, všechny ty Marvany, Pivce a řadu dalších, znám jako

filmové herce, které jsem nepoznal v divadle, a to mě mrzí. Bydlel jsem v Pardubicích, a tak jsem byl daleko od divadelního dění. A dnes, kdy mnozí z těch velkých už dávno nejsou mezi námi, se to nedá napravit.“

Cigarety

Pokud k Jiřímu Bartoškovi patří něco stejně neodmyslitelně jako brýle na čele, pak jsou to cigarety. Najít jeho civilní snímek, kde by nekouřil, cigaretu nedržel nebo si alespoň nehrál s krabičkou cigaret, je skoro nadlidský úkol. Pokud by byly dovolené reklamy na cigarety, musel by být pro tabákové firmy první volbou, koho do nich obsadit (vedle kovboje pro Marlboro, samozřejmě).

Kouřit se naučil a začal už jako pětiletý kluk u babičky. Byla to prý vášeň „na první dobrou“. Zpočátku možná trochu „frajeřina“, ale později už láska na celý život, protože, jak sám říká, kouřit bylo v té době něco tak běžného a normálního, že nekouřit bylo jako nemilovat. A když mu někdo předhodí, že kouření negativně ovlivňuje sexuální život, povzneseně říká:

„S něčím takovým za mnou nechodte. To se možná týká těch mladších kuřáků, mě už sex nezajímá.“

Já budu kouřit, ať budou na krabičkách psát cokoliv, se mnou to nehne.“

S jeho kuřáckou vášní, kdy vykouří až padesát cigaret denně, nehne ani zdražení cigaret. A kdyby mu snad kouření zakázala jeho manželka Andrea? Něco takového se prý nemůže stát:

„Takovou ženskou bych si nikdy nevzal. Moje žena mi rozhodně tak zásadní otázku nepoloží. To můžu být v klidu.“

Na druhou stranu je pravda, že jednou přestat zkusil. Zapůsobily na něj protikuřácké reklamy i osobnosti, které údajně odnaučí člověka kouřit. Vydržel to poměrně dlouho. Tedy na své poměry. Osm týdnů díky své pevné vůli nekouřil. Dokonce vyhrál sázku, kterou uzavřel, protože nikdo nevěřil, že „Barták“ by dokázal cigaretám říct „ne“. Nemusíme však dodávat, že po těch osmi nedělích zase začal.

„Dál už to nebylo možné,“ říká. „Můj organismus si příliš zvykl na nikotin, tak jsem si řekl, proč se mám tolik trápit.“

Jeho vášeň pro cigarety jde dokonce tak daleko, že ji propašovává i do svých rolí. Jen si všimněte, až s ním budou dávat nějaký film, že je jen málo těch, kde by nekouřil. A v době, kdy se kouření považuje za „out“ a z filmů mizí, v nich Jiří Bartoška kouří stále. A bude, dokud mu to budou režiséři dovolovat.

To, že je částí společnosti pro své kouření považován za „zpátečníka“, je mu upřímně jedno. Stejně tak ho příliš netrápí, když se ho někdo zeptá, jestli mu nevadí, že těm, kteří jej považují za idol, nejde dobrým příkladem. Tomu se jen zasměje a řekne, že ti, kteří jej mají za idol, už mají vlastní rodiny a jistě i vlastní rozum, kterým musí sami zvážit, jestli budou kouřit, nebo ne, a že si nemyslí, že by někdo začal kouřit jen proto, že Bartoška si taky připaluje jednu od druhé.

A protože Jiří Bartoška je člověk, který kolem sebe s oblibou šíří bonmoty, uzavřeme tuto kapitolu jedním, kterým odpovéděl, když se ho kdosi zeptal, jaké sporty má rád:

„Tenis a golf. Ale golf o něco radši, protože se u něj může kouřit.“

Ženy

Co se žen týče, Jiří Bartoška nerad zevšeobecňuje. Když se ho zeptáte, jaké ženy má rád, odpoví vám, že tu svoji, která s ním prošla většinou jeho života, která při něm stojí a která mu vytváří pevné rodinné zázemí. Pokud nechcete ustoupit ze svého a trváte na své otázce, vypáčíte z něj, že žena, která by upou-

tala jeho pozornost, je taková, která má charisma, z níž září osobitost, inteligence, nadhled a smysl pro humor. „Tedy někdo jako moje žena,“ dodá.

Prostě ať stočíte řeč o ženách jakýmkoliv směrem, on se vždy obloukem vrátí ke své manželce Andree. Ale běda, jak budete chtít vědět víc. Nic se nedozvíte. Proč? Protože má podle něj právo na soukromí a není povinen nikomu vyprávět, kde a jak se seznámili, jak jim to těch více než třicet let klope nebo jak vychovali své děti Kateřinu a Jana.

Jediné, na co odpoví, je to, co považuje za tajemství úspěchu svého manželství:

„Toleranci a úctu k druhému. Krása pomine a zůstává něco, co přesahuje. A je důležité, aby tam právě tyhle věci byly. Podstatné je vážít si druhého, ctít jeho profesi. U nás je fajn, že Andrea je archeoložka a já herec. Můžeme se tak bavit o čemkoliv. Vůbec nejhezčí je, když spolu ti dva umění zestárnout.“

A to oni dva zjevně umějí. Protože ať už v Karlových Varech tančí s jakoukoli hvězdou světového filmu, nejvíc to beztak rozjede právě se svou ženou.

Snad jedinkrát se trochu rozpovídal, když pro časopis Instinkt poskytl rozhovor společně s kolegou Jiřím Macháčkem. Tehdy vzpomínal na to, jak jako puberťák poprvé osahával děvče, jak nevěřil vlastním rukám, co všechno nahmatal, jak to pro něj bylo

nové a jak se rád s dalšími děvčaty ujišťoval, že ženské tělo je skutečně krásné.

To, že si v mládí užil své, je patrné z jeho usmívajících se očí a cukajících koutků. Jako kdyby mu všechny ženy, které prošly jeho životem, proběhly před očima. Ale nic z něj nevypáčíte. Nemá potřebu se chlubit „skalpy“. Prostě gentleman.

Jediné, co ho „prozrazuje“, je jeho výrok na adresu bulvárního tisku:

„Bulvár k naší profesi patří, ale má velmi široké mantinely, i když by je měl mít co nejužší. Ale s tím člověk nic nenadělá. Kdyby existoval v době, kdy jsem hrál s kolegy v Činoherním studiu v Ústí nad Labem, nepsalo by se o ničem jiném než o tomto divadle. Měli jsme všichni štěstí, že v té době bulvár ještě neexistoval a my jsme mezitím zestárli a zklidnili se, takže už nejsme pro bulvár zase až tak zajímaví. To je obrovská výhoda.“

Nedbalá elegance

Dovolte autorovi této knihy jednu osobní vzpomínku. Pochází z malého města – a malá města se obvykle, v minulém režimu i nyní, vyznačují tím, že jejich

obyvatelé hledí ke slavným osobnostem s určitou mírou zbožštění. A Jiří Bartoška byl v první polovině osmdesátých let „bůh“ téměř pro každou českou ženu. Stejně tak pro autorovu maminku. Jednou ji pracovní povinnosti zavedly do Prahy, a když se odtud vrátila, přivezla si neuvěřitelný zážitek – setkala se v tehdejší Živnostenské bance s Jiřím Bartoškou. Doma nadšeně každému, kdo byl ochoten tu historiku vyslechnout, vyprávěla o tom, jak vypadal, jak na ni působil... Byla to jedna lichotka za druhou. Ovšem vždy musí přijít nějaké „ale“, a to přišlo po každé, když se dostala k popisu jeho oděvu:

„Oblečenej byl ale jako nějakěj šupák. Měl na sobě odrbaný džíny a takovou opranou zelenou bundu, ještě k tomu vytahanou. To by mě zajímalo, jak mu ta jeho pere...“

Zkrátka a dobře, i nedbalou elegancí může hvězda ztratit body. Zvláště když pak v té bundě hraje ještě v nějaké roli, takže z toho vzejde dedukce: „Oni prý ti herci dostávají za vlastní kostýmy ošatné, takže on si tou bundou ještě takhle přivydělává.“ („Pod čarou“ a s úsměvem: všimněte si, kolikrát na konci sedmdesátých a na začátku osmdesátých let takhle „zpeněžil“ svůj kabát František Němec.)

Dnes už byste Jiřího Bartošku ve vytahaných džínách a seprané bundě nepotkali. Z divadelního bo-

héma s „retkem“ v koutku úst se stal dokonalý elegant, který chodí v obleku. Zkrátka jak se na prezidenta největšího filmového svátku v Česku sluší.

Jediné, co mu zůstalo z jeho „rebelských“ let, je ruka zastrčená do kapsy, a to i při veřejných projevech. Tam by na něj Guth-Jarkovský nebo Ladislav Špaček zdvihli ukazováček. A možná i za občasnou skleničku v ruce, rovněž při veřejných projevech. Ale kdyby toho nebylo, nebyl by to snad už vůbec Jiří Bartoška. Sebrat mu tyhle drobné nedokonalosti by bylo jako zbavit ho brýlí, pro něj tak typicky umístěných na čele. Tyhle věci prostě dělají „Barťáka“ „Barťákem“.

Jen se tak trochu napít

Na rozdíl od některých hereckých kolegů alkohol nikdy nebyl automatickou součástí Bartoškova života, ale vždy jen jeho zpestřením. Když ho potkáte ve společnosti, bude držet skleničku v ruce, ale když ho budete déle pozorovat, všimnete si, že z ní upijí skutečně velmi decentně. Není divu, vždyť se před pár lety potýkal s onemocněním jater, které pro něj mohlo mít vážné následky. Že se tak nestalo, je jen díky tomu, že se „zklidnil“.

Dříve, především za studentských let a během prvních angažmá, mu nečinilo obtíže pít až do rána – a že v tehdejších divadlech byly pitky opravdu bouřlivé! Snad pro všechny mladé herce je alkohol cestou k odbourání trémy, k získání sebevědomí. Anebo prostě jen společenskou nutností, jakýmsi „statutem dospělosti“.

Jiří Bartoška přiznává, že si své v životě vypil a že už nemá potřebu se s někým předhánět. Na druhou stranu si i dnes dokáže občas vyhodit z kopýtko, ale tak nějak decentně. Doby, kdy mu karlovarská promenáda byla malá a kdy si před ním nemohla být jistá žádná kašna, už jsou prostě za ním.

Přesto alkohol vnímá jako jeden z prostředků ztráty ostychu.

„Alkohol v rozumné míře funguje jako cigarety – spojuje lidi. Díky němu si začnou povídat i ti, kteří by si jinak nic neřekli, protože by se styděli,“ říká.

Zdravý nemocný

Název kapitoly je v tomhle případě poněkud zavádějící, to ale vlastně zcela úmyslně. Nemáme sice na mysli slavné Molièrovo dílo ani nenarážíme

na souvislost mezi hlavní postavou díla – hypochondrem Arganem – a životem Jiřího Bartošky. Chraň bůh, to v žádném případě! Spíše tím názvem směřujeme k tenké hranici mezi zdravím a nemocí a k tendencím většiny z nás, kdy bereme zdraví jako něco samozřejmého, docela automatického. Fakt, že by tomu mohlo být bohužel i jinak a skutečnost, že nemoc má na naši životní úroveň nesmírný dopad, si obyčejně naplno uvědomíme až ve chvíli, kdy nás postihne. Možná nás za tu bohorovnost, s jakou občas ke zdraví přistupujeme, osud (podle Jiřího Bartošky by to byl asi on, protože na něj věří) nebo zkrátka „kdoši“ tam nahoře někdy malinko vytrestá. Chce nám asi ukázat, jak je na tomto světě všechno pomíjivé, a popíchnout nás, abychom si uvědomili, na čem skutečně záleží.

Ani životu Jiřího Bartošky se nemoc, a to poměrně dlouhá a vleklá, v minulosti nevyhnula. V polovině osmdesátých let totiž zhruba rok a půl marodil, sáhl si na dno svých sil a měl dokonce i nebezpečně blízko ke smrti. Když tedy dnes mluví o zdraví a o tom, že je pro něj jednou z nejdůležitějších věcí v životě, je za tím jeho osobní zkušenost, jeho životní příběh, a ne snaha zalíbit se či odpovědět podle obvyklého a očekávaného společenského standardu.